



## ДАЕШ «ЗАРНИЦУ»!

У першую суботу лютага ў школах, як вядома, ладзяць так званыя вечары сустрэч, прымаюць выпускнікоў. Нехта з іх жыве надалёку, нехта, як кажуць, за светам: аднакласнікі гадамі не бачацца, а то і дзесяцігоддзямі...

У нас вось сустрэліся два Міколы. Некалі найбліжэйшыя сябры былі, вадой, здавалася, не разальеш! Але... Адзін Коля, як той казаў, дзе нарадзіўся, там прыгадзіўся, другі — аж на Далёкім Усходзе асеў...

Карацей, сустрэўшыся, ім было аб чым пагаварыць, было што ўспомніць.

Ну вось, напрыклад. Пасля школы атрымалі гэтыя хлопцы павесткі ў ваенкамат, схадзілі туды, разам вярталіся назад. І трэба ж — у гарадскім парку «зачапіліся» за старое дрэва — згледзелі ўверсе дупло.

— А давай там пляшку схаваем, — прапанаваў адзін Мікола.

— Адслужым, вернемся дамоў — падхапіў ідэю другі, — і разам вып'ем!

Для таго каб гэта зрабіць, сябры схадзілі ў краму, купілі гарэлкі, потым Мікола па мянушцы Штэпсель (бо малы, каранасты) залез на плечы прысеўшаму каля дрэва Міколу Тарапуньку (росту ў ім — метры са два). І як толькі той разгнўўся, апусціў бутэльку ў дупло...

— Надзейная схованка, — зазначыў яшчэ, спусціўшыся на зямлю. — Ніхто не знойдзе. Толькі мы...

— І разам, — паставіў умову Тарапунька. — Той, хто вяртаецца першы, чакае другога.

Сябры, што называецца, ударылі па руках.

І вось за плячыма два гады службы. Вярнуўся да бацькоў адзін Мікола, неўзабаве прыехаў другі — пасталелья, падужэлья. Сустрэліся і амаль тут жа рушылі ў парк.

Дрэва з дуплом было на месцы, нідзе не дзелася. Тым жа чынам, што і раней, Мікола Штэпсель быў падняты ўгару. Запусціў руку ў дупло, а бутэлькі... няма.

— Ты лепш шукай, — параіў Тарапунька. — Глыбей руку засоўвай.

— Ды марна: у дупле нічога няма...

Словам, для таго каб адзначыць сустрэчу, хлопцам давалося схадзіць у краму. Пляшка (хоць і не тая, без «вытрымкі») у іх з'явілася... Праблема засталася: адзін п'янаваты Мікола не верыў другому, пытаўся:

— Ты праўда ў дупло не лазіў?

— Не! Гадам буду! Я цябе чакаў!

— А дзе тады пляшка?..

Як ні дзіўна, разгадаў гэту «загадку» Міколаў малодшы брат.

— Дык гэта што — Вы паклалі тую бутэльку?! — усклікнуў ён, зразумеўшы прычыну сваркі.

Ну і далей раскажаў, што іх школьны ваенрук ладзіў гульні «Зарніца», што менавіта ў парку займаўся падрыхтоўкай «разведчыкаў». Для працоўкі практычных навыкаў тым, напрыклад, уручалася па адной карце, у якой пазначалася месца, дзе схавана другая, потым — трэцяя... А ўрэшце абедзве групы павінны былі знайсці апошнюю схованку: хто гэта зробіць першы (адшукае карту «праціўніка»), той і перамог.

— Наша каманда, — расказваў малодшы брат, — «вылічыла» тое дупло: і карту знайшла, і бутэльку.

— Дык дзе яна? — усхапіліся Міколы.

— Ваенрук забраў. Скажаў — на праверку.

...Пачуў я гэту гісторыю і міжволі пацягнуўся ў парк.

Дрэва з дуплом, на жаль, не знайшоў: можа, бура паваліла, можа, камунгас спілаваў — насадзіўшы новых...

Адным словам — было дзе пагуляць.

І час быў, каб пашкадаваць, што сучасныя дзеці не гуляюць у тую ж «Зарніцу» — на свежым паветры, у пошуку, у руху... Як па мне — дык болей карысным, чым стралялі ў гаджэтах.

**Валерый Гаўрыш,**

*г. Чавусы.*

## БУЛЬБУ ВАРАЦЬ, бульбу смажаць, бульбу з лецішча вязуць...

Мае сваякі расказалі, як калісьці палешукі, што жылі паўз рэчку Гарынь, літаральна адваёвалі ў балота лапкі зямлі! Усю яе стараліся скарыстаць пад пасевы: не дай бог было хоць нейкі метр закінуць!.. «Зямля павінна працаваць» — гэты закон перадаваўся з пакалення ў пакаленне і таму, відаць, на генным узроўні захаваўся да нашых дзён.

Дык вось. Воляй лёсу сям'ю маіх добрых знаёмых, патомных палешукоў, закінула ў Маскву. Сужэнцы займелі там



добрую работу, дастатак, пабудавалі ў Падмаскоўі дачу і цяпер, з гадамі, шчыруюць там з ранняй вясны да позняй восені. Спрыт, праўда, ужо трохі не той, але ж закон аб тым, што зямля павінна працаваць, для іх ніхто не адмяняў.

Факт, што мінулым летам большую частку гарода гэтая сям'я адвядла пад любімую бульбу. З Беларусі прывезлі насенне, пасадзілі, пабаранавалі, не раз прапалоці... Карацей, ураджай атрымалі ну проста на славу: бульбінкі адна ў адну — кругленькія, роўненькія! А ўжо шмат... Самім не спажаць.

На шчасце, з Мінска сваякі завіталі — падрадзіліся дапамагчы: пару мяшкоў узяць з таго ўраджаю. Загрузілі ў багажнік, паехалі дамоў. На мяжы з Беларуссю пільны контроль спыняе. Апроч іншага, пытаюць у кіроўцы:

— Што ў багажніку вязеш?

— Бульбу.

— Як гэта... бульбу? — не паверыў вушам правяральшчык, бо прывык да таго, што гэты прадукт з Беларусі вывоззяць, а не ўвоззяць.

— Ды ў сваякоў урадзіла, яны і падзяліліся...

— Нешта слаба ў гэта верыцца... Можна, вы ў ёй схавалі што?

— Не. І ў думках не было!

— А мы зараз праварым.

З дзяржаўным чалавекам, ды «пры выкананні», ніхто спрачацца не стаў: — Правярайце.

Хлопцы ўзяліся. Адзін для гэтага нават нож дастаў.

Другі — агледзеў звонку мяшкі, развязаў, з абодвух адсыпаў клубняў, а ўрэшце... пажадаў шчаслівай дарогі.

Такім чынам бульбачка, якая з нашага насення вырасла на расійскай зямлі, без прыгод, можна сказаць, вярнулася дамоў. Бо праўду кажуць, што ў кожнага

беларуса пад ракавінай павінна быць не толькі ядро са смеццем, але і пасудзіна з бульбай.

**А. Балюшка,**

*г. Мінск.*

## БОЙСЯ КАРОВЫ СПЕРАДУ...

Сонейка прыгрэла, пара стала хусткі-шапкі знімаць, кіраваць у цырульні.

Мы, сельскія настаўніцы, дружна хадзілі туды не толькі перад вясной, але і перад вераснем. Летам, шчыра кажучы, не да таго было: гароды, ягады-грыбы, нарыхтоўкі. А яшчэ ж і сена, і бульба, і дзялікі саўгасных буракоў (не праполеш — не дадуць сенакосы, не пракорміш карову)... Да таго ж мы тады стараліся адна перад адной, вельмі часта пераклейвалі шпалеры, фарбавалі то вокны, то дзверы, то падлогу (самі, нікога не наймалі, мужы толькі мэблю цягалі)... А потым бегалі глядзець, што атрымалася, ды любавалася.

Тады так трэба было, бо мы — настаўніцы, на нас і дзеці глядзяць, і бацькі іх раўняюцца. А значыць, парадка павінен быць і ў сям'і, і ў хаце, і ў гаспадарцы... Што ўжо казаць пра галаву.

Дык вось. Хутка верасень, да жнівёнскай нарады мы спраўляем абноўкі, робім прычоскі. Найчасцей — хімічныя завіўкі. (Выгады ад іх — недзе на паўгода: галаву памыў, ноч на бігудзі прамучыўся — дні са тры з прычоскай, на людзі не сорам выйсці.)

Пры гэтым нейкіх персанальных майстроў-цырульнікаў мы, вядома ж,



не мелі. На аўтобусе ў горад паедзеш, чаргу адстаіш — да каго трапіў, да таго і добра. Галоўнае — потым на аўтобус не спазніцца, дамоў дабрацца.

...Можна, таму адна з нашых калыжанак вырашыла сэканоміць — не ў райцэнтр паехаць, а ў найбліжэйшае мястэчка, у Ілью. Там, ёй казалі, і чаргі ніколі няма...

З'ездзіла яна, зрабіла завіўку — дамоў, як належыць, з прычоскай прыехала, а раницай у люстэрка зірнула і ледзь не самлела: злева — галава як галава (укладка сям'і-так трымаецца), а справа — ніякай «хіміі»: роўненькія пасмачкі вісяць, толькі як абскупаныя.

Тут да беднай дайшло, чаму гэты цырульніца так няцвёрда на нагах стаяла, чаго за шырмачку ўсё хадзіла (відаць, дабаўляла пакрысе?), бо, калі ўкладку рабіла, ужо і наогул... Кліентку за плячо ўхопіць, трохі пастаіць, потым зноў за работу возьмецца... «Можна, прыхварэла ці дужа стамілася?» — шкадавала настаўніца сваю майстрыху. А тую, выходзіць, алкаголь «накрываў», ды так, што злева завіўку зафіксавала, а справа ўжо не.

...Беднай кліентцы давалося потым сяброўцам званіць — склікаць да сябе каго з фенам, каго з тэрмабігудзі.

Разам мы справіліся: прывялі жанчыну ў боскі выгляд. А потым яна ўжо сама кожны вечар накручвала валасы, недасыпала, але ў школу ішла чалавекам. Праўда, завіўкі зараклася рабіць і хадзіла са стрыжкай.

А мы з яе падачы запамнілі, што майстра ўсё ж лепей ведаць у твар ці хоць бы па чутках... Што кароў вярта баляцца спераду, коней — ззаду, а п'яных ці проста нецвярозых — з усіх бакоў.

**Любоў Чыгрынава,**

*г. Мінск.*

**Рубрыку вядзе Валянціна ДОЎНАР.**

## Неасабісты суб'екты



# Экзамен на чалавечнасць

### Пра ўскладненне пасля эпідэміі, якое ніхто не вылечыць

**ПРЫЗНАЮСЯ:** гэты загаловак — самаплагіят. Я ўжо пісала матэрыял з такой назвай. Дзевяць гадоў таму, таксама ранняя вясной. Тады таксама былі халодна-празрыстыя ранкі і надвячоркі, і паветра трымцела ад прадчування хуткага цягла. Але тады нічога гэтага не заўважалася, і людзі хадзілі маўклівыя і прыголомшаныя, з засяроджана-сур'ёзнымі тварамі, на якіх чыталася трывога. Тады сапраўды ўсім без выключэння было балюча. І страшна. Вы павінны гэта памятаць — гэта было зусім нядаўна, на пачатку красавіка 2011-га, калі адбыўся выбух у мінскім метро.

Тады першыя дні было незразумела, што будзе далей, распаўсюджваліся чуткі аб нібыта новых выбухах у аўтобусах, на некалькі дзён у двухмільённым горадзе спынілася метро. Гэта было зняцца, зусім нечакана, і ад таго яшчэ больш шакіравала... Але нават у стане сапраўднага шоку людзі паводзілі сябе па-людску. І вы памятаеце гэта адчуванне з'яднанасці і згуртаванасці, калі спакойна садзіліся ў перапоўнены аўтобусы і тралейбусы, прапускаючы перад сабой старых і дзяцей, калі цяжкія чакалі наступнага транспарту, калі стаялі ў чэргах на станцыях пералівання крыві, хоць дагэтуль нават не задумваліся пра тое, каб стаць донарам. І гэтай пачуццё калектыўнай уласнай годнасці было нашмат мацнейшае за боль і страх. І сёння, калі мінула ўжо амаль дзесяць гадоў, калі можаш аналізаваць учынкi і паводзіны свае і іншых, з гонарам, з радасцю ўсведамляеш, што той экзамен на чалавечнасць мы здалі.

**Д**ЗЯКУЙ богу, іх, падобных экзаменаў, у нашым жыцці не так і шмат. Але кожнаму пакаленню па некалькі ўсё ж дастаецца, кожнае пакаленне нейкая вышэйшая сіла нібы правярае, варта гэтага двухногія насельнікі планеты Зямля звацца людзьмі ці ператвараюцца ў чалавекападобных істот. І зараз, менавіта ў гэты час і на гэтай прасторы экзамен на чалавечнасць здаюць многія. Неразгаданы і пакуль не пераможаны каранавірус і сучасныя інфармацыйныя тэхналогіі зрабілі так, што гэтай вясной у ролі экзаменаваных апынуўся амаль увесь свет.

Я не маю на ўвазе дзяржавы, уладу, меры, якія яны ўводзяць або не ўводзяць, каб перамагчы навалу, бо дзяржава і ўлада ў глабальным разуменні атасямліваюцца з нечым абзасобленым. Тут размова менавіта пра людзей, пра іх учынкi. І зусім не іграе ролі, дзе і з прадстаўніком якой краіны што адбываецца. Таму што дэклараваць ідэі кантынентальнага адзінства і ўзаемадапамогі, а пасля хуценька разбегчыся па сваіх каморках, зачыніўшыся на ўсе запоры, — гэта адно, гэта вялікая палітыка, дзе чалавек выглядае істотай абсалютна абстрактнай. І зусім іншае — калі асобна ўзятыя грамадзяне пачынаюць перакрываць дарогу перад аўтобусам, на якім вязуць на каранцін эвакуіраваных з раёна эпідэміі суайчынікаў. Калі прадстаўнік турфірмы на далёкім востраве ў акіяне не пускае ў самалёт кліентаў сваёй жа фірмы, якія купілі ў ёй пуцёўкі, толькі таму, што гэтыя людзі — грамадзяне іншай краіны, не зважаючы на тое, што краіна «брацкая», што з ёй нават меж няма. Калі агент пахавальнага бюро адмаўляецца прыехаць забраць памерлага ў кватэры чалавека, бо чалавек памёр ад каранавіруса, а агент вельмі баіцца, хоць мае ўсе сродкі абароны, ды і сам ён не вельмі рызыкуе, бо малады і здаровы. Калі пажылую жанчыну, якая едзе на пахаванне сваяка, высаджваюць з маршрукі, на якую яна купіла білет (і яго ёй не загадаў, а вось сёння прадалі), проста на граніцы, выкідаючы з салона яе рэчы... Тут можна згадаць і суцэльны «хапун», які еўрапейскі тэлеканал ужо назваў прадуктовай пандэміяй. Але ён (асабліва гісторыя з туалетнай паперай — даруйце, ніяк не магу супакоіцца) выглядае хутчэй камічна. Праўда, роўна да таго часу, пакуль у чарговай «барацьбе» за паперу, муку, грэчку дзе-небудзь, прывіснуўшы, не пакалечаць якога старога ці малаго...

**НЕ**ВЯДОМА, як доўга гэты вірус будзе трымаць людзей у страху. Невядома пакуль, хто і калі дакладна прыдумае ад яго паратунак. Але з улічэннем гэтых сказаных, што ён міне, як міналі і больш страшныя навалы. І яшчэ вось гэта: калі свет нарэшце ачомаецца і кожны, хоча таго ці не, пачне аналізаваць свае учынкi і паводзіны, многім, вельмі многім будзе сорамна. Не мае лепшае пачуццё, асабліва калі выпраўляць штосьці ці прасіць прабацення позна. Гэтае ўскладненне пасля эпідэміі, якое ніхто не вылечыць.

А яшчэ калі меркаваць, што галоўны Экзамэнатар паставіць у сваёй ведамасці «нездавальняюча»... Верым мы ў тое ці не, а пагадзіцца, вельмі не хочацца, каб такая пазнака з'явілася насупраць твайго імя.

**Алена ЛЯЎКОВІЧ.**